Escurial
iij. Y. S. – ó num. 5.

¶ Sin titulo: pero tiene este moderno:

Conquista de Valencia o Comentarios del Rey Don Jayme el Conquistador sobre la misma Conquista

Sapiats que tornat lo glorios Rey en Jaume del regne de Malorques / lo qual auia leuat / e tolt a pagans e mes en mans de Chrestians. Stant lo dit Rey en Aragó en la vila d' alcanys acompanyat de grans barons / nobles caualles / prelats / e altres presones notables militás. pasegant per lo terrat de la sua posada / recitans e relans molts fets e actes / segons es de costum en les grans corts e cases de grans Reys e senyors del mon. Estant donchs aqui prenint plaer. Lo meitre del espital appellat Much de full alquer qui alli presentera / dreçant les paraules al dit Senyor Rey dix "Senyor pus tant de be vos ha fet Jesus que auets conquistat Malorques e aquelles ylles. Com no entendriets vos e nos / deça en lo regne de Valencia / que tots temps ha estat de cara a voitre linatge / e may an pogut auer aquell / Si Jesus me ajut / lo seria quey pensasem / puix som aci dauant vos / atenent que don blasco es aci quey sab mes que tot altre / quins pot dir qual terra seria la millor que poguessets primer pendre. E respanent lo dit don blasco dix si vosatres voleu que yo hi diga / yo dire al Senyor Rey quant hi se / e que a ell sia bo / lauos lo Senyor Rey prega al dit don blasco que li dixes per on li semblaria.

Xiams

155

ria que primer degues entrar en lo dit regne

La donchs lo dit don blasco girantse al Rey dix Semyor ver se diu lo mestre que puix Jesus vos a donat a conquistar per mar / que entengats a conquistar lo regne de Valencia que esta a la porta de vostre regne / com sia la milor terra / e la pus bella / e delitosa del mon / la qual te be set jornades / car yo hi estigui be dos anys quant vostra senyoria me gita de vostra terra / E si l aueu aureu conquistat la pus delitosa terra / e de forts castells que en lo mon sien / com hi aga de XXXX. a L. castells / los quals be proueits tot vostre poder nols pendria / E consellar vos hia / que per a pendre lo dit regne que prenguessets primerament la vila de borriana per tant com es plana / e es prop de vostra terra / E poran vos hi venir per mar lo que fer no porien / si pus auant entrauets / la quab ab ajuda de Jesus auriets dins un mes / en atrobarets assayt conduyt. E respos lo mãestre del espital Semyor ver vos diu don blasco del queus ha dit segons dien los quey son estats / lauors dix lo Rey / hoit auem a vos e a don blasco e auem per bo lo consell de uosaltres / e de continent faças en bona hora en nom de Jesus puix mo aueu consellat. E ia estant en malorques al cap de la pedra / com se rete malorques estans ab nos en sans / e don garcia dorta fermans / e pedro lopes de pomar / nos ꝫgabant malorques / don sanç dorta nos dix / Semyor vos ꝫgabats malorques e son regne / si uos conqueriets regne de Valencia / tot es ꝫnient cals /

qleg

ꝫgabãt
ꝫgabat
ꝫment

car

Biblioteca Nacional de España

Car d'alli vos exiran de V. a VI. Galestes / lo qual reg-
ne sil preniu / sereu lo millor Rey del mon e que mes
aga fet / per les quals paraules nos fom somoguts com
desloa un malorques // E dir vos hem com la pendrem / nos
de present no hauem muller - e parlen nos la filla del mlla
rey dongria / e la filla del duch destarich ab maior quan- ó: descarich
titat / pero pendrem la filla del Rey dongria / car nos quant
no valiem tant haguem la filla del Rey de Castella quant
mes ara que ualem mes // Sapiau que nos aurem tant
conduyt quant porem E fer lem portar ales adzenbles
de terol e anarnos nem a burriana / e farem uenir per
mar per quens cast - e portariem fonenols - e prera ppsa
ferhiem uenir la reyna nostra muller per mostrar quey
auem en cor destar / e tots aquells castells que li son
a les espalles / axi com paniscola / ceruera xiuert xiut
e altres quis prouexen del camp de burriana / se auran
a retre / per tant com nos stant dauant / no poran auer stram
lo dit conduyt de burriana / E fet aço mudarnos hem a
un loch que dien los Chrestians lo pug de cebolla / prop
de Valencia a dos legues / e de aqui a caualcades / fa-
rem fer mal a Valencia. E sabut que agam que sien uen-
guts a flaquea de fam / metremnos sobre ells ans que
agen lo pa / e axils pendrem. E responent don blasco e lo
mestre del espital / dixeren Senyor semblans que Jesus
vos hi vol guiar / per lo bon cor quey haues tan sauia-
ment e aues acordat // E anantnos ne a terol don pere ppe
ferrandis de sagra senyor de albarazi / conuidans a un
loch seu appellat exea E quant aguem menjat fonch
ora de uespres / e uench nos missatge que peons de terol
hauien emblat Ares / e demanant nos albixeres. E don

pero ppo

Biblioteca Nacional de España

pero ferrandis e don acorella que alli eren e lo dit don pero ferrandis no sabia res en aquella frontera. E dix don acorella senyor aço entrada es de guanyar Valencia / al qual lo Rey respos / axi placia á Jesus / e dix nos Senyor noy tardets que yo se ares que es molt fort / e tendrets lo contra e a despit dels serrayns del mon / e axi caualcats e veuretslo quant hi serets / e direts que yo dich ver. E enuiam a terol per ferrandies / e per molts caualers quey auia e fom al alfambre a miga nit / e sopat caualcam e al alba fom al cap del pont de montagut. e exim a Vilaroga on estiguem aquella nit / e en lalba isquem dali / e essents al cap de la serva uenchnos un balester a cauall / e dixnos Senyor saludaos don blasco / e diuvos que sua es morella. E oit aço pesans molt / e fem apartar lo balester / e demanam de consell a don pero ferrandis / e a don acorella / e # ferrando dies / dixnos ala orella senyor leixau ares e anau a morella que gran cosa es car ualria mes que moros la tinguessen que don blasco / e per be que ell sia mon senyor / vos sou mon senyor / e per ço yo nom jaqueix diruos lo millor / e yom tinch per uostre natural / E com sobre aço demanam consell a don pero ferrandis a don acorella / e altres caualers tots foren de acort que anas a ares / e que de tornada hauríau tot / lauos dix ferrando dies / Senyor yo so dels pus menós quey sien / mas ques que sia e diga algu / anau a morella / e manats als peons de terol que leixen los serrons e queus seguexquen / e lo rey vent que deya millor / e per donar recagte als moros / per

tant

Biblioteca Nacional de España

tant com hi agues molt fins a morella / Lauors lo Rey ab alguns cuyta / e pasat lo riu de calderes / e anan al riu qui es al peu dela coita de morela / E essent aqui plegaren al Rey dos peons als quals demana lo Rey on eren los altres / al qual foren respost que ga uenien / lauors lo Rey sen pugá en un puget qui es en la costa de morela / al qual meterem nom lo pug del Rey. E aqui lo Rey aperella ses guaytes sperant la jent perque algu noy entras ney isques. E aquella nit jague ab gran vent de neu com foissen a sent miquel. Entant quels adzembles qui portauen lo conduyt agueren de romandre baix en una foya que no pogueren pugar al Rey / ne ell deuallar per no esser vists del castell / e no menga lo Rey ni los adzembles aquell dia ne nit.

Quant uench lo sol exit / les guaytes del Rey ueren deuallar per la costa don blasco ab si .v. ab los escudés quils portauen les armes. lauors ferrando de pina cap de les guaytes trames dir al Rey que don blasco volia entrar en morella / que ordenaua. E lo Rey trames li a dir que no loy lexas entrar / mas que loy menas dauant / lauos lo dit ferrando de pina ueent que don blasco cuytaua per entrar / acorras a ell e dixli / que sera don blasco lo qual li respos uull entrar en morella per manar com ho faran e puix ire a veure lo senyor Rey / e ferran peres dixli / don blasco lo rey vol que aneu dauant ell / E don blasco li respos que ados hi seria que un poch auia a demanar / e lo dit ferrando acos-

vnps

pes : dias: peres de pina

acostas al dit don blasco e pres aquell en manera que no
sen pogues anar / e dixli yo nous hi lexare entrar fins
siats anat dauant lo Rey e don blasco veent que axis
auia a fer / uench ab les guaytes al Senyor Rey.

E vengut dauant lo Rey / on era pero ferrandes e don
acorella apartas ab lo Rey / e dixli / Senyor a quem
volets / E dixli lo Rey don blasco vos sou mon maior
dom aqui auem amat e be fet. e tenits terra per nos /
e Jesus aus donat aquest logar e jatsia lo meres-
cats / pero no fa per vos / sino a Rey / per queus pre-
gam per la naturalea que hauem ab vos / e per lo be queus
auem fet / e sou nostre maiordom / que vullats lo cas-
tell pera nos / perque nos vos fassam be / que tot lo mon
conega queus auem remonerat del seruir quens auets
fet // E don blasco dix Senyor e nous membra la car-
ta quem hauets feta / e lo Rey li dix bem membra /
e diu que si vos guanyàsets alguna re de moros que
fos vostra / e sabets vos que aquest guany no tany a
vos / car es castell qui val tant com un comdat ab ses
pertinences / per queus prech quel me retats per que
yous faça be lo qual de bon grat lous fare / e dix
ques volie acordar apartas ab .IIII. cauallers / e apres
acordat vench al Rey / e dixli Senyor vos voleu de tot
en tot morella. E lo Rey dix don blasco be podets enten-
dre que volem / lauos don blasco dix Senyor puix veg
vostra volentat / em proferits tant de be // plaume que
vos la agats / pero clam vos merce / quem facats tan-
ta de gracia que yo la tinga per vos mils que null
al-

Biblioteca Nacional de España

altre del regne E lo Rey li respos que li plaia / pero que anasen dauant pero ferrandes e don acorella e Seit ebuseit moro / e altres per que sapien que la tenia per nos / E dauant aquells lo dit don blasco dix / Senyor vos me auieu fet carta que si yo prenia alguna res de moros que fos mia pero per be que vos me auets feyt e lo que diets quem farets / que raho es queus faça algun seruir / per que es ma volentat / puix vos volets aquest castell que sia vostre / pero suplich vos que yol tinga per vos // E lo Rey dixli que li playa / e ferma los genols dauant lo Rey e prestali sagrament de mans e de boca / com tenia lo castell per nos / E lo dia seguent anam a ares e aquem ho tot / e pagam los peons en manera que foren contents.

Vengut donchs lo Rey del regne de nauarra / e deliurat ab lo Rey de aquella alguns afés / acorda pendre la vila de burriana proueynt e manant als richs omens que fossen ab ell al maig a terol / e al mestre del temple e al del espital / e al de ucles / e al de calatraua / pero a la jornada algu de aquells noy vench / E vench nos lo bisbe de saragosa appellat en bnt de montagut / don pero ferrandes de sagra / don eximen peres darenos qui eren de la sua maynada / qui foren tro a .cxx. caualers e lo consell de terol / e anam albergar a xerica / e aquins isqueren fins en .dccc. moros que albergaren endret lo castell de xerica / E aquella nit haguem d'acort de talar sobre la vila ala part de uiuel / e anant fer la dita tala los moros sentint los cauals armats /

no

Biblioteca Nacional de España

no gosaren exir. E uenint de la tala vench nos en ra-
mon Çamella comanador daliaga / e altre comanador /
alforrats ab les lances en les mans qui uenien a nos.
E nos enuiam per los bisbes / e per los richs omens
e per los de terol / e de sa maynada e dixeren al Rey /
Senyor saludenvos molt los maestres del temple del es-
pital / el comanador dalcanys qui son aqui ab lo conell
dalcanys e de montalba / e son estats en mig de dos pas-
ques dauant moruedre segons los manas per dos dies /
corrent la vall de sego / e preguen vos los socorregats
si noy porien aturar com sien pochs / e lo poder de valen-
cia es gran. Als quals lo Rey dix ques acordaria / e
exits fora la tenda lo Rey acordat / los feu resposta
qui ells los socorreria / ab la qual resposta ells sen
anaren. lauos lo Rey tala los blats que alli eren / lo
segon dia albergaren a torres-torres / e talaren los a-
quell vespre / e quant vench de mati hoida la missa
entraren per la vall de sego e atrobaren aqui tots los
maestres dessus dits / e tots ensemps anaren a set-
gar burriana e fon migán maig.

E per que sapiau qui foren en lo setge ab lo Senyor
Rey dirvos he lurs noms. primo don ferrando oncle
del Rey / bisbe de leyda / berenguer darill / tortosa /
lo meistre del temple / del espital / don blasco dalago /
guillem de ceruera senyor de juneda / guillem de car-
dona / frare ramon folch / don rodrigo de liçana / don
pero ferrandes de çagra senyor dalbarrazi / don exi-
men durea / don blasco maça / don pero cornell / en

bnt

Biblioteca Nacional de España

bnt. guillem nostre oncle / lo prior de Santa Christina / xna
comanador dalcanys / de montalba / lo consell de daroqua /
e de terol / los de calatayu / los de leyda e detortosa /
els de saragosa / pero vench apres que fonch presa / E
com aqui fos un maestre de abanguena e li dixes que
li faria un castell de fusta segons li auia fet en mallor-
ques ab que la pendria / al qual lo Rey dix quey volia
acort / lo qual acort hagut e sabuda la manera com se
faria / haúts maestres / feu lo dit castell / pero ab tot
axo no sesaua detirar lo fonoll dins E de dins la vila
tiraven ala ost dues algarrades quey hauia bones / E
quan fon fet lo dit castell lo maestre quil auia fet ab
certa maestria lo enpengue ves la vila / e com agues
cert impediment per los parats aturás al mig del cami
que auia anar / lo qual aturat aqui aquella nit / les
algorrades lo feriren de pus de .C. colps / en manera
quel dia segueut / vengut lo Rey e vist lo dany que fet
hi auia / vent que no podia aprofitar no curá pus de a-
quella artelleria / ans la lexa / Lauors aúda cort ab
los richs omens e bisbes / lo fenoual continuaua tirar.
e fon mesa ma a fer les caues.

ácaio: aút a-
cort

Estant axi vengueren dos galeres de tarragona de
bnt. de santa engenia / elaltra den pere martell / e com
nos no tinguessem galeres / creguem esser armades
per lo Rey de Valencia / E vist que eren de Christians /
e fon nos donat consell que les nos tinguesem / per
quens portassen les vitualles detortosa e detarrago-
na. Lauos contractam ab los senyors daquelles / e

son

Biblioteca Nacional de España

fon clas queles lexauen per Lx.ª sous. E com los volgue-
sen de continent / lo Rey los dix que nols podia pagar
pera Lauors / mas quels donaria seguretat als meitre
del temple e del espital. E com lo del temple duptas fer
la dita seguretat / dixli lo del espital / per que no fem
esta seguretat al Rey / ab aquesta condicio quens con-
ferme les cartes que auem de son linatge / e valrans
mes que sins auia donats. C.ª sous. Lauos lo meitre
del temple dix ques acordaria ab sos frares / lo acort
fon queu fes / Lauos lo meſtre del espital vench al
Rey / e dixli quius ho donas acabat agrair loy hieu /
e lo Rey respos / hoc en talmanera pot esser acabat / dix
lo mestre del espital / veus la manera / quens façats
confermar les cartes que auem del vostre linatge / e
fero em / Al qual respos lo Rey / mestre nou faria /
car trop demanau gran carta / he diables dix lo mes-
tre strany hom sots / digats ho e non façats res / E
dix lo Rey / aqueix mot dirho / e no ferho. bo seria
queu fes altri e no yo / Que yo Rey so / e vos mestre /
metets hi altri que siam tres / Dix lo mestre si altri
hi metem tot sera afolat car prou hia de vos e de
mi / Ara dix lo Rey sia fet / mas recort vos que si ue-
nia en altre loch queus membras que aço auia fet ab
vos.

E fets venir los dits en bnt. de Santa engenia / e en
pere martell / e donamlos fiances e lo Rey retingues
les galeres / lauos ague bastament de conduyt pera
la ost / e fet aço don ferrando son oncle dix que vo-
lia

Biblioteca Nacional de España

lia parlar ab lo Rey ab alguns richs omens / E per lo mati foren en la tenda sua / don ferrando / don blasco dalago / don eximen durrea / don rodrigo liçana / don blasco maça / e guardarense dels bisbes / e cridaren don eximen peres de taraçona / e lo justicia darago qui eren de sa maynada / e don blasco dalago qui auia lo carrech comença a dir / Senyor don ferrando e tots som venguts per seruirvos en aquest siti de aquest loch // E si ver quels Reys moltes coses comencen e prenen segons vos aueu fet / pero no les acaben totes segons volen / car siu acabauets totes les terres del mon serien vostres // En aquest feyt vem gran embarch / per tant com los cansells / no poden aci aturar / com sen vullen anar per colir lurs blats / E los richs omens noy an que mengar / lo que nous volrien dir / E quens nanassem poch a poch / e vos romanguesets / eus neleuassets a onta / seria gran vergonya. E per altra vegada poriets ho aguiar en manera e ab auer que aurets aut // lauos porets la pendre si Jesus o vol / E nos ajudarvos hem en manera que porets fer la messio a vos e a vostres richs omens / la qual aurets feta ab auer quius farem venir açi.

E lo Rey oit aço demana a don ferrando e als altres / semblaus que go dega fer aço. E respos Don ferrando / Senyor semblans que per la desaia que dia don blasco que es en vos e nos / no volrien vinguessets en affronte quels homens vos falissen per cuyta de menjar. A les quals paraules respos lo Rey / sobre aço nous cal auer

acort

Biblioteca Nacional de España

acort / ans vos Vesponem que nostre Senyor nos ha fet molt de be e merce en nostre jouent / e quant auem fet auem aguiat per sa merce a bon port / car en nostra ninea auem pres un regne qui es sobre mar / e que ara que som en regne de valencia / on no fom / e agam asetgat aquest logar que no es mes que un corral / e quens leuem per auer quens daran // Aço yo no faria / ans vos pregam per la senyoria que auem sobre vos / eus manam que lans ajudeu a pendre / E que tal consell nons donets / que may tornarem en Catalunya ni en Arago si tal logar com aquest no prenem.

E apres dinar anantnos deportar per la ost enuiam per neximen peres de tarasona e per lo justicia darago son jerma mägor / jatsia laltre fos pus cert en totaves / E dix los yo he trames per vos / per ço com mon pare feu lo vostre / e yo a voraltres / E per ma desaventura e ventura de mos homens / nom puch descobrir ab algu de la ost / com fare a vosatres dos // huy demati me clamaren en conseil / don ferrando e los richs omens darago / E vos don eximen peres hois les paraules / e digueremme rahons quem desaconortaren del pendre de aquest logar preferint me hauer quem donaria lo Rey de Valencia per que men leu. E creu que axi com ells mo an profert ells ne deuen auer bona part / e vit ago fon a mi molt dur e mal descoltar / e manamlos que nons digessen tal cosa / car no la fariem / per conta que penriem en lo leuar. E nons poguem estar de plorar

Biblioteca Nacional de España

rar per lo mal quens percasauen volent aquells mes lo
auer del Rey de Valencia que nostra honor / ne la fe
quens deurien portar. e ells veent nos plorar prengueren-
se a plorar ab nos / La donchs dix lo Justicia / Senyor
donchs que fareus ab aquest omens / que quant os
guardarets vos lexaran sols / e de mius dich que
nunquaus falire fins a la mort. Dix don eximen peres
Senyor / ops aueu consell que ab falsa gent e mala vos
tenits / yo he aci qualque. xv. cauallers / e crech vos
ne retendre mes de .C. que nos partran de vos / e agau
vostre consell que Jesus vos ajudara. E dix lo Justi-
cia darago neximen peres / vos sou mon frare e diets
be / mas lo senyor Rey no seria be acompanyat de .cc.
a caual. E sobre aço dix lo Rey volria esser ferit de una
sgeta / e que non moris / sols que agues raho a la gent
per tal que pogues dir que per raho del colp men era le-
uat / pero sera axi que yo per lo mati trametre per los
prelats e richs omens de Catalonya / e per en bnt gui-
llem qui fara quant li manare / e per los bons homens
de les comunitats / e pregarlos he tan curiosament
quant pore que romanguen ab mi fins Jesus placia
yo aga burriana / e ells ferho han per amor de mi / e
com los altres veuran que aquestos aturarán / veuran
lur falta quens consellen quens leuem / e auran vergo-
nya romandran ab lur mal grat / E axi aurem burria-
na / a pesar del diable / e dels mals omens quins conse-
llauen mal

E trametem per los richs omens segons auiem

acor

Biblioteca Nacional de España

acordat / emostram los la paraula que auiem pensada / los quals oida / dixeren los Gisbes e apres los richs omens / e tots dixeren que no seria bona cosa leuarsen / e que mal nos consellauen / e que no deuia romanir per tots que no lans ajudasen a prendre / e ques soferrie de la mesio / e quens ajudarien
m
g. de bon grat. E uench nos en bnt guillem. e dix nos que li donassem un do / e que li fessem fer. ccc. cledes / e ab ma companya metrem los prop del vall / e manats a vostra jent que si los moros ixen que acorreguen / que dels altres mal serem acorreguts. Empero nunqua exire daqui / fins Gurriana sia presa de nit ni de dia. E responguemli que loy agraiem molt car coneixeriem que mostraua cor de seruirnos. e clamam a neximen peres de taraçona / e diguemli lo que dit nos auia en bnt. guillem / lo qual nos respos que auia dit com a bo e fel vasall / e que volia esser de sa ajuda / lo que pesa als quins deyen quens en
acaio : apres auem leuassem segons apre sabem. E com en bnt guillem tingue les gledes / feules portar a sos caualliers la hon deuien estar prop lo vall / e de aqui ell no sen parti de nit ne de dia / ab lo qual tostemps estaua lo dit don eximen peres. E una nit al prim so ixqueren cc serrains per metre foch a les gleder e altres per lo mur ab balestes de dos peus / dequens mogue la crida per la ost. E nos sentint la remor vestimnos lo perpunt sobre la camisa / que no esperam vestirnos la gonella / e ab x. que dormien dins nostra tenda ab los escuts abrasats / e los capells de ferre correguem lla / E diguem que es aço / en bnt:

Biblioteca Nacional de España

Bnt. guillem com vos va' e resposnos' Senyor be' E
veus los moros aqui' pero per merce de Jesus foren
be defeses / e dixnos un escuder / Senyor ferit es
don Bnt. guillem de sageta en la cama. e enuiam per
estopa a la ost' e nos traguemli la sageta / e metem-
li la estopa ab aygua' e femla li ligar ab un tros de ca-
misa de un escuder' e volentlo fer exir de alli per que gua-
ris e fer anar a la ost. dixnos. Senyor no fare' car tam
be ge guarre aci com a la ost' E vem que deya valor Acaio: teya
soferintho. E no fon rich om que li acorregues sino nos.

E un divendres hauent nos menjat' vestimnos un
perpunt' e ab un capell de ferre al cap' ab nou caualers
de aquella manera guarnits anam a les gledes' e fem por
tar un matalaf e traueser. E estant reposant ab lo per
punt deslasat' los serrains veent la ost dormir exi
ren be. xxxx. escudats e tm a. CLXX. que portauen foch.
E los escudes qui estauen en les gledes miraua la vila di-
xeren' armes' armes que veus los Serrains. E nos leuam Acaio: venen
e cinciam nos lo capell de ferres' e ab una espasa quins
auiem portada de monço appellada Tiso que ere molt
venturosa a qui la portaua' ab nou exim' e los moros le
xaren dues falles cremans prop les gledes' e metem nos
los Serrains darrere' e giraren nos les costes' tro a la
barbacana a dins' E veent que noy podien arreseguir com
solien pus leugers de nos que vestiem guarnicions entra
ren sen' e veent que nols podiem dan ser tornamnosen' e
cregats en veritat que dos negadors nos derrocaim lo cos
perquens ferisen' per quor causa de leuarnosne E nos

tres

tre Senyor deu Jesu Christ sap lo quens deu fer / e als qui
be vol fals fer lo milor. E no volch que prenguessem
colp / E prenguem la vila segons atrobarca.

E per auant fetes les caues / pensam nos que me-
tessem .C. homens armats en les caues / e quant se
ria calba / que fossem armats dins les tendes aparta
ment / e quant sentirien tocar les trompes / que ixques
sen los de les caues / e pugassen per la torre qua mur
derrocada / lo fenoual per on podien pugar E trametem
per los bisbes e richs omens / e dixemlos ço que auiem
pensat / e ells dixeren que axi ho volia Jesus / e tin-
guerem per bona la manera / E que farien que en calba
lur companya fos guarnida / E quan vench en calba
trameteren nos a dir que eren a punt / e nos veent es-
clarir calba fem toquar les trompes / e exints los de
les caues començaren de pugar E los Serrains sentint
tocar nostres trompes / e bunir nostra host / tocaren lur
nafil / e ans quels nostres fossen dalt / ja hi foren VI.
o VII. Serrains sols ab almexies / pero .I. leuaren
les manegues / e tira gran cantalada al que prim pu
gaua / pero per tant com li era prop no li pogh fer dan
e los altres tirant cantalades romperen los escut / en
tant que per res que fessem / noy poguem pugar / pe
ro ab lo fenoual quitiraua / e ab les caues que sacosta
uen los moros sesbalaren de dins

E apres dos dies feren nos parar plet / quels donar

sem un mes / e que si dins aquell no erem acorreguts
ques curarien a nos / e nos dixemlos que nols dariem
hun dia / mas que si nos volien retre / ques aparellas-
sen a la batalla / car a lur mal despit los auria / puix
ne demanaren .xv. lo qual los fo negat / la donchs ells Saltaidas
nos feren dir quels lexassem exir ab la roba e pertrets
guiats fins á nules / e dins .v. dies apres / e ells nos
lexarien la vila / e quels juressem lo guiatge. E nos di
xemlos quen auriem acort.

Lo qual acort fon que atenent la messio que fayem
tots dies. Item quey paria auer gran batalla en lo
entrar de la vila / e atenent que dins aquella auia
gran conduyt / e cerviyia als que romandrien / e que
era loch milor que altre per auer lo regne de valencia /
e per aquestes e altres rahons tinguem per bo lo plet
e axi fon fet / e exiren dins .iiii. dies ab lo que pogueren
levar a les cartes / En aquesta manera aguem burriana.
Isqueren ne entre amens fembres e infans VII xxxii /
lo qual siti dura dos mesos.

E pres a burriana dixnos en pere cornell que si li do-
nauem una cosa comunent per proveir los cavallers
quey serien ab ell a lur obs quey auraria fins a les
tiu / e contat quant auria mester per tot / conuengem
nos que li donassem .xvi. morabatins / e quey compli
ria lo temps / e dix que iria a parlar ab sos vasals
e nos conexent que dia bona rahio / acordam parlar

ab

Biblioteca Nacional de España

ab don blasco dalago / e neximen durrea / quey auie
cauallers / quels pregas quey romanguessen dos me-
sos / los quals alguns precbs / a sf aquells per lo Rey
fets per no perdre tan bon fet / dixeren quen farien
ab quels fes cur obs en lo que mester uuien.

Ab tant lexau tot recapte en la vila tman a tortosa
on fon ab nos lo bisbe de leyda en berenguer / e en
guillem de ceruera senyor de juneda qui apres fon
monge de pobler / e presen en pere sanç e bnt. ra-
baça nostre notari / e digueren nos / ço es lo bisbe qui
comença a parlar / senyor vos sabets quanta na-
turalea he ab vos / e com yo hi en guillem de ceruе-
ra volem vostre prou e honor / e veem vos una gran
messio queus es cresuda / la qual no porets complir /
com sapiam axi com vos quina renda ni tresor auets /
ans sets enbargat de viure en vostra terra / e nos di-
xem qual era aquella meuio / e ells dixeren nos / la
empada que auets emperada de barriana / e cuidats vos
tenir tans cauallers de batalla / e que noy muyren /
e nols agats a socorrer / e dix en guillem de ceruera /
senyor yo noy vull dir pus del que ha dit lo bisbes /
sol vos dich que lo Rey de castella / e vos no la po-
riets tenir / les quals paraules nos pesaren / com
les dien nos diguessen dels pus sauis homens de
nostres regnes / confiant dells quens deuien acon-
ortar / e no desaconortar / mas Jesus nos feu gracia
per lo be que fet nos hauia / que pream poch curs
paraules / e dixemlos que nos creyem quels o de-
yen.

Biblioteca Nacional de España

yem a ben seny / per guardarnos de mesio / pero uoliem soferir / per prouar si la poriem sostenir / puys deus lans auia donada / e que nols pesas que daço nols creuria. E nos partim de aqui e fom en terol / e un dia en lalba venchnos un misatge / den eximen durrea demanant nos albixeres / e dixnos com los serrains de paniscola auien trames dos serrains an eximen durrea que enuias per nos / e quells nos rendri en paniscola / e ueus aci la carta del serrains / e oida com fos en algarrucia atrobam esser ver lo que enuiaua a dir

E oida nostra missa del sant spirit / e de santa Maria per quens adressacen en nostra fasenda e aparellat lo mengar / e apres caualcam e no demanam sino VII. escudés quins seruien e no prenguem adalil algu / ans per lo cásar de porchs que feyem en aquella montanya pleuim nos de trobar la carrera / e pasant per lo pla de sent mateu / qui lauos era erm / E quant fon lo sol post fom dauant paniscola / e trametem dir als serrayns / com nos erem aqui e molt alegres exirenne .IIII. dient nos que eren molt alegres de nostra venguda / E com fos ora tarda / trametterennos .C. pans / e .VI. alcoles de vi / e .X. galines e panses e figues / E en la nit fem barraques de tapits e vanoues / E al sol exit fom dauant paniscola ab la poca companya que teniem / e vestit ab nostre perpunt spases sinies / e los capells de ferre en testa / E a qui ixqueren nos quants homens e fembres infants

Biblioteca Nacional de España

hi auia sens armes / e dixemlos / com neximen dur-
rea nos hauia tramesa lur carta e quens retrien la
vila // Les quals coses ells nos atorgaren / E nos
atorgamlos lur ley / e les franquees que hauien en
temps de serrayns / e com noy fossen nostres escriuans /
prometemlos quels ho tendriem / e dixeren / Senyor
queres lo tu axi / e nos lo querem os que nosotros fiamos
de tu / E donam los tota nostra companya que pugas
la sus / E los Serrayns que eren be .cc. estauen nos
dauant / e guardauem nos be que algu dells nons
pogues pendre a les regues del caual / e com uem los
nostres cridant arago pugam ensemps ab los serra-
yns en una. E per lo mati anamnosen a tortosa ab ser-
rayns quins portauen la roba e lo conduyt / e ellents
en tortosa complim los quant los auiem promes.

E los mestres del temple e del espital sabent que
paniscola era nostra / lo mestre del espital ana a cer-
uera / e lo del temple a Xiuert / com tinguessen cartes
de nostre aui e parents que fossen dels dit ordens
puix paniscola era nostra / e fos lo pus onrat loch de
aquella terra / los quals lochs los rendem tantost /
E tantost anamnos ne a burriana segons promes auiem
em ab xxv. caualers. ab don pero Ferrandis de sugra /
qui uench ab nos ab xxv. caualers. E ellent aqui ferem
algunes caualcades / pero nos no lexauem la casa / que
entre casadós de perdius e grues uiuien en nostra ca-
sa xxv. caualers / menys dels altres oficials quey e-
ren / e guanyam castello e burriol e les coues de uiu-

roma.

Biblioteca Nacional de España

roma e alcalaten e vilafames

BIBLIOTECA

E speram aqui don pero Cornell de sent miquel fins á nadal. E acordam fer una caualcada en ribera de Chuquer. E fon .CXXX. caualers de parage/e almugauars .CL./ e peons tro en .DCC. e transnuytam/ e essents a la serra que es entre moruedre/e puçol/ fe- rê fumades per totes les torres de valencia/ e fem tocar les adzenbles pasam sobre paterna/ e manizes/ e era diuendres/ e anam a jaure a la torre daspioca/ e aluergam aqui/ e un serray enuians a dir que sil esperauem que ell nos daria batalla/ e dixem li quel esperariem fins lo sol exit/ lo qual exit e veessem que no venia/ fem nostre camí e anam pasar alualat/ e estiguem hi .IIII. dies/ e com la terra estigues soleuada noy prenguem sino LX. serrayns e carregam de la ciuada e de galines/ e tornam nos em a burriana/ e essents prop nadal/ don pedro Cornell vench ab sos caualers/ e conduyt/ e començaren a fer caualcades en terra de moros/ e un escuder dels seus appellat miquel peres qui sabia algarauia anant a almasora traent catius/ li digueren que si son senyor los faya f. feya be/ quells li darien almaçora/ lauos lo dit escuder dix ho a son senyor don pero cornell de que fon molt alegre/ e dixli que fes venir lo dit serray per fer son pleyt ab ell/ lo qual vengut dixli don pero cornell que volia/ e dix quels fes eretar/ a nos/ e que romanguessen en la terra/ la qual cosa li fon atorgada/ e lauors lo dit serray dix que seniria e pratiquaria daço ab alguns

Ser-

Biblioteca Nacional de España

serrayns parents seus / e acordam que en la nit que
la rendrien / e un serray ixque de fora / e dixlos que
enuiasen · xx. homens bons / e quels metrien en dues
torres / e ~~que~~ a la crida que venguessen / o ab la se-
nyal de foch que farien / E entrants los .xx. escudés
los serrayns qui estauen amagats prenguerenlos
sino a ·III· qui cuytaren a pugar en una torre / e a-
qui defeneren se be / e començaren de cridar quels
acorreguessen / la donchs exida la gent de la celada /
e lo poder dels caualliers / e atrobada una porta que
los moros auien tallada pera una alguarida / la
qual no auien be parada / de dreçada a la torre pu-
garen ab correges quils donaren los ·III· Cristians
quey eren / E los serrayns que aço ueren exiren se
de la uila / pero retingueren ne la roba / e conduyt
quey era / e tornaren sen a burriana. E nos anamnos
ne en arago / e com uench en lo estiu venguem a bur-
riana / e fon hi don ferrando nostre oncle / e lo bisbe
de leyda / don blasco dalago / don pero cornell / don
eximen durrea / lo mestre del temple / nuch de mont
clar / nuch de fullalquer / mestre del espital / E fon a-
cordat de fer caualcada ha algeira e a culera / e
leuam dos feneuols secretament sils auiem mester /
e metemlos en un leny / e essents a cullera alber-
gam entre lo castell / e chuguer / e los serrayns fo-
rense mesos ab lurs bestias en la costa del castell fins
a la torre don prenien aygua / de que era tota plena /
E com alguns de la ost diguessen que si auiem un
feneuol los poriem auer / nos los ne donam dos / de
ques maraueliaren los richs omens / don eren exits /

par

Biblioteca Nacional de España

par Senyor que adeuinassets lo que deuia uenir/ E nos
dixem que mes val adeuinar que cercar. E oida la Camis-
sa de matí/ e regonegat per nos lo loch on poguessem
parar lo feneuol/ e vista gran dificultat en auer aquells/
per raho del poch conduyt que auiem/ e que començat
lo fet com poriem portar a fi/ Per tal conexent la raho
atorgamlos aquella/ e partits de aqui anam a albergar
a cilla com hi agues bona asma de lenya/ e de prats/
E quant aguem dormit de sesta com fossem a Sent Jo-
han de Jumy/ enuiam per lo meistre del espital/ e per don
pero cornell/ e neximen durrea/ E dixemlos en secret/
enuiat auem per vosatres/ per dirvos queus no par
com nexim mal de aquesta terra/ que tala ost com
aquesta no agam sino .xx. o .xxx. quatreus/ los
serrayns nos ne prearan menys/ e si vosatres me vo-
lieu agudar yous mostraria un bon fet/ car yo solS
nou poria acabar/ vosatres no essents de ma opinio/
mas fets be axi com yous dire/ que yo proposare da-
uant nostre oncle don ferrando/ e los altres/ e com aure
acabat respondreu vosatres ans que negu hoant lo que
yo he dit e queu aueu per bo/ E sapiats que ací es la
torre de moncada/ que es dels milós lochs quey sia en
horta/ e porem la auer dins .VIII. dies/ e guanyarem
moltes robes e conduyt/ e dirvos he la manera/ Jo
ire a burriana e portare conduyt per .VIII. dies ab
C catius quens donets/ e fent ho axi sera honor de
vos e de nos/ Lauos lo mestre del espital nuch de
fulalquer/ dix si magut Jesus/ bona via ha pres
lo senyor Rey/ he agudemli/ e dich vos que yo li
vull agudar quant pusca/ e don luis cornell e don

por: m' ajut

exi

Biblioteca Nacional de España

eximen durrea dixeren que tenien per bo nostre consell/ e axins partim/ E apres trameterem per don ferran do nostre oncle e per los sobredits/ los qual venguts ab altres richs omens darago/ e de catalunya/ di xem los/ barons nos som venguts aci per fer mal als serrayns/ e que isquam daquesta terra ab sols. Lx. serrayns entre grans e chis no es a nos honor ni a vos/ E poriem fer una buna presa/ ço es la torre de moncada en la qual hia molt de be/ e prenintla fa rem hi gran guany e honor/ E com don ferrando ha gues les veus que digues/ dix bona cosa me sembla ab ques pagues fer/ mas en la ost no a conduyt/ e lauos nos dixemlos/ e sius donam prou conduyt fa rets ho/ lauos lo mestre del espital dix/ yo tinch la paraula del mestre per bona/ axi agudem lay a gua nyar/ e aço dix don eximen durrea/ e don pero cornell dix que auia la paraula del Rey per bona/ e que tots lay deuiem loar/ e don eximen durrea/ e lo bisbe de leyda dixeren/ nosatres som aci venguts per servir Jesus e lo senyor Rey/ e per nosatres façaas en bona ora/ E don ferrando nostre oncle/ e don rodrigo de li çana dixeren nosatres vem que aço tots ho volem/ E puix axi es nosatres vos ho consellam/ e farem lo que volreu/ mas ga sabets los moros com se de fensen/ Lauos dix lo Rey yous dire com ho farem!/ Yo ire a burriana ab. xv. cauallers/ e al tercer dia serem tornats ab conduyt pera. viii. dies e ab un fe neual/ pero ab conuinença quens donets. c. catius daquells que nos triarem/ car mes vos ne metreu
de mil/ E aço per quitar la despesa quey auem
fe-

feta en pendre la torre, / los quals entenents que de-
yem raho atorguaren ho tots.

E quant vench per lo mati armats los cauallers / co-
mençaren a entrar en la vila per la part del sas / e
los moros ga foren a les barreres / on ne moriren
dels millors .VII. o VIII. que nos pogueren recolir en
la torre ni en lalbaçar / lauos convocats los caua-
lles / diximlos si consellauen que anas a burriana, /
car los moros de pendre eren / los quals digueren
que bo seria. E quant fom a marvedre esperamles
adzenbles ab peno desplegat passam a la mare a-
nam a burriana / e ans que mengassem aquem lo
conduyt que obs auiem e presa nostra racio / ab ba-
talla arreglada ab los cauallers armats passam per
marvedre / e fom a moncada / e lo dia seguent appare-
llat lo feneuoll / comença a tirar / e tant era la presa
de les presones e bestiar qui era en lalbaçar / que
tirant lo feneuol matava lo bestiar / e tanta era la pu-
dor que de les besties mortes exia / que al .V. dia se
reteren ab la torre / E exiren .M.C.XXXVII. presones /
e molta bona e bella roba / e moltes perles e bracalets
d'or e d'argent / e molt drap de séda / que puga tot be
.C. besants. / E ab serrayns que teniem de valencia /
quins mostrauen quals deuiem pendre / e prenguem
.C. moros triats / e fet aço enderrocam la dita torre,
e partits de aqui anam a setgar la torre de museros /
e sabem que no ni auia sino .LX. per ço com lo Rey
de valencia los ne a fet entrar / sino foren aquells per

de

Biblioteca Nacional de España

defendre la dita torre. E nos veent que cur defendre nos profitaua / manam donar la batalla / E ells tantost nos pararen pleyt / e nos fem ho per ço com mes los amauem vius que no morts. E presos venchnos en guillem çaguardia / e dixnos que li donassem los catius / car per aquells hauriem en Guillem aguilo qui era pres en Valencia / e fem ho / E per aquells .Lx. reteren nos en guillem aguilo / E aguem dels .C. moros de moncada .xvii. besants / E sils aguessem tenguts un mes ne aguerem aguts .xxx. mas per tant com nos cuytauen los mercadés del quels auiem manlevat per obs de la ost / anam mes donarlos per aquell preu e pagar nostres deutes / e anamnos ne a Osca.

E essents a osca e anant a carinyena peniam nos de hauer lo castell appellat per los moros enesa / e los Crestians deyen lo pug de cebolla e ara ha nom lo pug de Santa Maria / e apres a qui lacomanariem. E penssam nos que en bēt. guillem era nostre oncle de part de nostra mare / e lo be que auia auia per nos / per ço volguemlo acomanar a ell̄ que a altre. E anant axi per lo cami lo apartam e dixem li / En bēt. guillem vos sou hom a qui amam molt / e ens quins fiam / ens atanyeu per parentesch / e volem vos donar asma per quens facats tal servir / hauem pensada una cosa en la qual nos porets seruir / per lo que nos vos serem molt tengut / E ell agrahins ho e bevans la ma per la gracia que li auiem promesa / e pregans

que.

Biblioteca Nacional de España

queliguessem quin seruey era aquell. E nos dixemli com nostra uolentat era en anar a setgar lo puig decebola a dues leques prop Valencia. e quel metessem aellen la frontera quant laguessem pres ab. C. cauallers. com lo dit castell fos molt fort e ben obrat. e donarli hiem com- duyt per un any. e quen lestiu seriem ab ell etalariem valencia. e axi poch a poch la maduratiem. e com seria ora hauriem los richs omens e asetgarla hiem. e ab la uolentat de Jesus auriemla. Car auda la ciutat sera pres tot lo regne fins a Xatiua. e quant nos ague oit respos. e nos ueent que duptaua dixemli. en Gnt. guillem no duptets dela paraula queus auem descuberta. e temp tenits laus en vos tro que agam aparellada nostra fasenda. e vos prenets aço. e pla- ciu8 molt. car de dues coses nous pot fallir la una. Car si Jesus vos lexa complir lo servici. yous fare lo magor de mon regne. e si morits en servici de Jesus e nostre. parais nous fallira. E per aquestes rahons noy deueu duptar. E acostas a nos e besans la ma. e dix que prenia lo que li donauem com li donessem bon consell per lo qual no podia mal pendre.

Ab tant acordamnos ab ell que peral pascor appa rellassem nostra ost. e axi ho manam als richs o- mens e ciutats e viles. E com vench anant dixeron nos. com auie derrocat lo castell del pug. lo quens pesa molt. pero ab tot axo noy donam molt. Car fem fer. xx. parells detapieres en secret. E essents a la pascua florida vench ab nos don eximen durrea. don

pe-

Biblioteca Nacional de España

pero ferrandis de Ẽagra / e nostra maynada / e lo conell
de daroqua e de terol / E ala exida de terol veren les ta-
pieres / com no sabes algu quen portallem / e essent da-
uant xerica / la qual talauen / dixnos don pero ferran-
dis de Ẽagra / e don eximen peres durrea / com aguem
mengat / Senyor dien nos que leuats tapieres / e nos
dixemlos / lexau les leuar / que nos parlarem ab vos /
e leuats / dixemlos / aço auem fet en gran segret / e
manam vos que ho tingats en vos / E sapiau que yo
les he fetes fer / com vulla poblar lo pug de santa
maria / e fer lo castell que an derrocat e lexariem
nostra frontera be fornida / e de ali los guerregarem
fins a valencia / e com valencia sia aflaquida de con-
duyt iremla a setgar / e axi pendremla // Los quals
responguerem / senyor bens ho poriets auer dit per
esser nos be fornits mils que no som / E passant ta-
lam torres-torres / e passam per muruedre / e donam
la dauatera a don eximen durrea / lo qual nos tra-
mes a dir que prest auriem la batalla / com zaen
Rey de valencia fas en puçol ab son poder / E nos di-
xemli / quens playa malt / E era ab nos lo mestre del
espital / lo comanador dalcanys / e de castelot / que
erem de caual .c. e .ii. peons / e ab xxx. carredós
que auiem en celada prop de valencia / e axi metemnos
molt a punt / e apres poch vengueren los qui estauen
en celada / e sabem com zaen no era exit / e axi ale-
grament anam tots albergar aquella nit al puig / E
apres vengueren los consells de daroqua e de sarago
sa / e de terol / e tantost fem mestre ma en tornar lo
castell / e dura la obra .iii. setmanes / pregant los que

lexar hiem

fessen

Biblioteca Nacional de España

fessen bona obra / e que sentornassen si tornar sen vo-
lien / E mentres estiguem aqui se feren de bones caual-
cades. E fem fer una calçada fins a mar / per los leyns
que portauen conduyt a la ost per mar del qual auiem
mester / E de aqui nons volguem partir fins que vingues
en Bnt. guillem dentença que rebes aquell loch / E a-
quem sabut que era a burriana / lo qual nos trames a
dir / que deguessem plegar a ell / E nos marauellamnos
quens volia / e comforsem en juliol / e no fossem be dis-
pots noy anam / ans vench ell a nos e besans la ma /
E dixemli com venia / e dixnos que be / E dixemli bes
mostra que bona companya menats / mas com vos va
de conduyt / e dix gous ho dire / pero encara deuen
venir .Lx. caualers . e veent que mes caualers que
no li auiem dit venien / cregem que ço queli auiem
dat / agues dat als caualers / E com agues mengat
trametemli missatge que vengues / E vengué dixnos a
part / vos me demanats del feyt del conduyt / dichvos
qui he despes quant me donas en conduyt / e en caua-
llers / E diguemli com non auem portat per mar ó per ter-
ra que aci non auem ans ne pauram cuyta / e que vos
non agau portat / mal joch nos auen fet / E sapiats per
cert / que sino fos lo parenterch que tenits ab nos / e com
vos volem tant / que nos nos vengariem de vos / per lo
joch quens auets feyt / Car si aquest loch nos te / per
ventura Valencia es perduda que james nons veurem en
tan bon loch / E dixnos cellauors com en tortosa auia
.ccc. cafis a mesura darago / e .L. bacons de porchs /
pero que gaien penyora per .M D. sous / E dixemli /
anats e pensats esta nit / e nos pensariem tambe /

E

E com vench per lo mati nos aguem pensat en lo set'e demanam les adzembles que ell auia menades e anam a burriana / e trametem conduyt pera .XV. dies. Epuix anam a tortosa e trametemli conduyt pera dos meses ab .IIII. lenys carregats de pa e vi / e de civada e carn salada. E apres fem la via de tarragona e entrant en tarragona / vem calar molts arbres de fustes / e com vench a miga nit / diguem a ferran peres / dormits / e ell dix Senyor no / E dixemli / leuat nos que pensat auem que les fustes que vem a çalou deuen esser fustes qui porten vitualles a malarquins / E darvos hem dos partés / e emparáro ets tot / E digat S als senyors dels lenys que vinguen a mi / e escriuits quant hia / e ~~trael~~ trahets ne los timons e velles / E venguts los mercadés fem los cartes quels ho pagariem / e axi donam conduyt an guillem dentença pera .VI. mesos de pa e vi / e de carn salada / e depuix som a leyda / e manleuam .Lx. sous / e pagam los mercades / e del quens sobra enuiamlos conduyt de pa e cansalada per mar / E anam a osca / e esent aqui vench nos un escuder / appellat guillem de sales / de part den guillem dentença / e de la maynada que auiem lexada al pug / e tenia un colp per la cara en lo qual portaua estopa e una bena / e saludans de part de la dita companya / e demanans albixeres / e nos atorgam les hi segons les noues / e dix nos / tals son quen sereu alegre / e donans les cartes dels richs omens del pug / e deyen com laen Rey de Valencia ab tot son poder de Xativa fins a onda que podien esser. xL. de peu e prou de caualler e

vin-

Biblioteca Nacional de España

vingueren tal dia al pūg de mati per combatre aquell/
e aço sabut en Gnt. guillem e tota sa gent ajdalamiua
prengueren lo cos de Jesu Christ/e armats isqueren fo-
ra lo pug/ dients que mes amauen dar la batalla defora/
que sis embarrauen/ E entant los peons de Xerica
e de segorp/e de liria/e de onda meteren dauant/
com sabessen mes de armes/ e los de caual ab la-
tra peonāla vengueren al dos/ Entant que ales pri-
meres ferides los nostres se agueren a retraure/pe-
ro tornaren per la costa auall e cobraren del camp lo
que nauiem perdut/ e los Serrayns se esforçauen e
cobrauen la plaça/ E los crestians se referen en la
costa del Castell/ E estant en aço vench una veu del
castell dels quey reitauen/ vansen/ vansen/ e
vensense/ E aço sit per los caualers cridaren ver-
gonya/ vergonya/ caualers vergonya)/ E cridaren tots
a una veu Santa maria/ e los de la reguarda dels mo-
ros començaren de fugir/ e fugiren primes que los
qui primes eren/ E los nostres feriren en la dauante-
ra del Serrayns/ e dura lencals fins al riu sech qui
es entre foyos e valencia/ e morirenne molts de gla
sens que no tenien algun colp/ E moriren dels nostres/
ruis ximenes de Loria/ qui entra tant a les primeres
ferides/ quemay se ueu/ fins lo trobaren mort/ e morí
lo fill de don eximen peres de trierga lo maior E lo qui
tenia lo estandart den Gnt. guillem/ e molts ferits/ mas
no morts/ E sit aço per los de terol anaren ab ben
.Lxx. fins en Lxxx. caualers/ on hi foren lo dia seguent/
E sit lauos fem ho saber als ordens de osca/ e nos a-
nam a la Seu ab lo bisbe/ e dauant Jesus de natzare/

fem

¶ Al marge de letra antiga: alias Lucia, o Luria.

¶ Tambe hia aci lla-mada; pero Sens ermene-ne variant.

fem cantar lo te deum laudamus / E anamnosne a daroqua / e trametem per los richs omens que venguessen / e axi mateix per los caps de les aldees / e venguts pregam-

π Aquí: ⅁. los quens aguessen .M. adzembles com volguessem trametre conduyt al puig / e dixeren nos queu farien de bon grat / E pregam a don ferrandies quens prestas

π Aquí .a5. pera carregar les dites dos mil adzembles / e dix queu faria / e pregamlo que no laguias / E moguem nos ab nostra requa / e ab .C. homens de caual / e com fossem a les alcubles / dixeren que zaen Rey de valencia era ab tot son poder a liria per combatrens / E exim de les alcubles ab nostres adzembles carrega-des / e ab nostres cauallers armats e ab la vandera desplegada passam al puig / E don bnt / e don berenguer dentença ab los ordens ixqueren nos a rebre / E fom ab tots alegres per la bona venguda / e per la bona vic-toria que haguda auiem dels moros.

E enuiam an eximen peres de taraçona qui era en arago quens enuias .xxxx. cauells / e lo que mes cos-taria / que costas .C. marabatins / o daqui en sus / E estant aqui vengueran nos / don ferrando e don artal dalago / e don pero cornell / com aguessen aüt nostre misatge que venguessen a nos. Axi mateix aguem misatge quels cauells eren a segorp / e anam hi ab los cauallers que alli teniem / per ço quentrassen segurs / e vists compranne xxxxvi. per .Lx. sous / e tornamnos ne al puig / passant per la collada de moruedre / e fem vandera dun lansol / e axi api-

nyats

Biblioteca Nacional de España

myats passam / e passant exiren be Mil serrayns de ẽ
peu / e V. de cauall / e anantauense / mas nosgosauen
acostar / e ab la volentat de Jesus entramnos ne al pũg.
E aqui partim los caualls als qui perduts los hauien /
e aço fet prenguem comiat dels richs omens / e anam-
nos ne a burriana / E estant aqui uench nos en guillem
Jaguila dient nos com en lo pũg se deya que Zaen Rey
de Valencia serà dema al pug ab tot son poder / Al qual
responguem huy de mati / com nos hi erem res nos hi
deya / e comporia esser axo / E dixnos / diuse en ver-
tat / car ell sabe la uoltra partida / e que a aplegats
los serrayns de Castella e de Cosentayna / per uenir al
pũg / e nos tenguemo a no res / E amiga nit tocaren
a grans colps a la porta de la uila / e fem obrir / e uench
un hom ab son perpunt espasa sinta e capell de ferre /
e dix a don pero cornell quins gaia als peus / Jo uinch jaía
aci de part den bnt. guillem dentença / que Zaen Rey de Va-
lencia ab tot son poder sera dema al pũg / per hauer batalla
ab ell / e diu que si ell uos deya en tal cas nous faliría /
e pregaus li vengau ajudar / al qual responguem / digau-
li que no li fallire / e dixnos Senyor yous acompanyare
fins al guerau dorpesa dali auant no temets res / e anats-
uosne en bona ora / e yo tornarmene e sere a la batalla /
E nos dixem fe que deuem a Jesus e a vos don pero cor-
nell en altra manera sera / Car ells en aquell logar estan
per Jesus e per nos / e que nos siam tan prop dells / cert
nos combatran altra uegada menys de nos / E ell dixnos
Senyor no facats aço / car no es cosa que uos hi anets /
mas quey deueu enuiar en tals coses / e no vos anarhi
en persona / E dixemli en pero cornell no sera axi /

Car

Car no seria bona cosa / que nos agam una tal noua / e que li siam tan prop e nol recorregam / ans per cert vos diem que nos lo recorrerem en presona / E cella-uors digueren alguns be semblà Rey que no vol lexar sos vasals axi escondidament / E nos hoim ho quant ho deyen / E trametem a don alamany de Senada qui era malalt quens preitas un bon caual que tenia / com aguessem tornar al pug / e preitat nos.

E caualcam a miga nit e passam riba mar / e essents almenara diguem al capella que digues missa / e quens confessas si alguns pecats auiem oblidats / e que prenguessen lo cors de Jesus cascu de nosatres / E fet aço partim / e essents prop de moruedre / trametem al pug a martin peres / qui fon justicia darago / per saber quines noues hi hauia / e ans que fossem al pug / venchnos un correu / al qual diem / quines noues hia / lo qual nos dix bones que be estam al pug / e no hia res daço ques deya

E estant aqui enuiam correr a Valencia als adalils e .L. a caual / e portaren XII. serrayns e .L. Serrayns als quals demanam si lo Rey de Valencia auia fet ajust per uenir aci / e respongueren que no. Lauors diem als caualers quens ne iriem per trametre lo consell de catalonya e darago / E unam nos en a burriana. E tornat que sen fon en bnt. guillem dentença / e ia passat lo riu de moruedre e fossem al comẽ del almiral / mi-

al comẽ el almyral

quel

Biblioteca Nacional de España

quel garces e los trotés que anauen dauant cridaren
a armes / e en don pero cornell qui aço hoi broqua auant /
e nos cuytam e preremblo per les reg̃es e diguemli que
sera don pero cornell / e aço es apellido dexea / aturats
vos e vegam que sera / E era ab nos neximen defores
don ferran peres de pina / don fortuny lopes de senda / e
ab XVII. omens e no hauiem algun cauall armat sino ab
nostres perpunts e capells de ferre e lances / E en aco
vengueren los adzemblés ab VII. guarnions de cosse
de cauall de les quals guarnim los caualls / E dixnos
un caualler qui lo nom nons m̃embra / Senyor trame-
tets tost per don bn̂t. guillem dentença que torne / e
marám hi anar a domingo de traga porter nostre / e
vestim nos la guarnio / e calçam nos les calses de
ferre / E calsant nos la dreta los nostres digueren /
vels vos aci / e gitam la calsa de la cama / car puix
lo cors era guarnit e lo cauall no curam perdre
temps com los Serrayns nos cuytassen / e asmam
que eren CXXX. a cauall / E ells nos a cauall /
lo qui tenia lo peno estauans a les espalles e dixli
don fortunyo en bauequa metets lo peno dauant lo
Rey / e meslo dauant nos / E dix don ferran peres de
pina / Senyor ells son molts / e vos sou ab pochs / me
tamnos al dauant / e muyra qui storce no para tro
que vos puixau recollir en lo pug / E dixemli don
ferran peres no fare que hanc no fugí ne sefogir
ans vos dich que ço que Jesus nos volra donar
á sio aurem ab ells / E volgue Jesus que no vingue- aixo
ren / ans semeteren per lo olivar e figueral de la
vall de Sego / e anarense a pas vers almenara /

e

Biblioteca Nacional de España

e nos fom pagat quant los ne vem anar / E don bñd guillem dentença vinguessen ab nos fins a burriana / E pres nostre comiat e tornassen / E nos manam que dels nostres non romangues negu en la vila / E sols foren ab nos don pero cornell e pere palasi / E essent passat lo riu de millars / vench nos un bales-ter armat lo qual venia corrent en un roci ab la ba-lesta parada / E volentli exir yo / e don pero cornell / dixnos pere palasi / senyor yoy ire que no es per vos / E diguemli com vens axi ab la balesta para-da par que vulles tirar a nos / E ell dixnos se-nyor mort son / car sapiats que auenlop moro ha saltegat al comanador dorpesa / e al pres / E dixemli tu eres ab ell / ell respos senyor hoch / E dixemli tu est gosat venir aci lexant ton Se-nyor en la camp / e valguerat mes que aguessres desparat contra los Serrayns que portar la bales-ta parada deuers nos / e per ço en bacalar pu-dent descaualcau que per christ anch tan ma-la cosa nunqua fist / E tolguemli lo cauall e les armes e femlo venir trotant ab nos / E com fom de-part del riu venguda nostra companya albergam a orpesa / e del pa / e carn / e vi que portauem de burriana sopam aquella nit / E al mati hoida nostra missa anam a tortosa / E aqui manam a tots aquells qui tenien feu per nos que peral pascor fossen a punt per anar ab nos sobre valencia / E fet aço en-tramnos ne en arago / E essent en saragosa a cap de .VIII. dies / vench nos misatge que don bñt. gui-llem dentença era mort / E don ferrando vench a

nos

Biblioteca Nacional de España

nos ab don blasco dalago / don eximen darrea / don ro-
drigo de liçana / don pero cornell / don garcia romeu / don
pero ferrandis de çagra / qui gau sabien primer de
nos / digueren nos / Senyor totes les coses del mon
ha fetes nostre Senyor deu Jesu Christ / e les desfara
quant a ell plaurá / E sapiats que nosues auem cer-
tes què en bnt. guillem dentença es mort / e per ço vos
ho diem que y prengau consell com ho farem del pug.

E oides les paraules fom torbats e nols poguem res-
pondre de una bona hora per la dolor que auiem dela
mort de aquell tan fell e ualeros caualler / e per paren-
tesch acostat a nos / E apres dixemlos / la mort den
bnt. guillem nos pesa molt com nos toquas de paren-
tesch / e aximateix com la sua persona eramolt bona e
leal ens auia gran cor de servir a Jesus e a nos / E
axi acanortamnos com la sua anima hira en bon logar /
per que yo so molt torbat per la noua / e noy poria cita-
nit be veure / mas dema a la missa matinal sereu ab
nos / e aurem consell com ho farem / E per lo mati hoida
la missa en nostra casa perque la gent nons conegues
lo pesar que auiem / metemnos en una cambra / E manam
los quens consellassen e donassen ajuda com hofariem
en aquest fet tan gran / e apartats a una part e haud lur
consell / vingueren a nos / e dixeren a don blasco que di-
gues / com sabes mes en lo fet de valencia que tot al
tre / E dixnos axi / Senyor lo acort que auem pres es
que tots nosaltres hauem a guardar vostra azina
hoc e la messio ab que puxats retenir lo pug / E ve-

om

em que no haueu riquea ab quel puxats tenir lo que haueu comencat / semblans que deueu ser voltra companya / e deixar ho pera altre temps que tinreu millor apparellat / E dixnos don ferrando nostre oncle / Senyor membraus al principi daquest fet queus digué que nos pariets acabar / e que gran mesio fariets debades / E vist que tots eren de aquell consell / responguemlos que no cuidauem hauer tal consell dells / com aço fos servir de Jesus / e que ja en bnt. guillem dentença qui aga santa gloria hauia uencut la major part e poder del Rey de valencia / E que per la mort del dit en bnt. guillem desemparassem lo pug / nou fariem per tal com mostrariem que tota la valor del fet fos estada en aquell / hoch encaraus dich mes que si .III. o .IIII. hi fossen morts semblants de aquells no desemparariem un tal fet com es lo del pug / ans vos dich que ab aquell guanyarem valencia e tot lo regne / E algu dells no loa aço sino fon ferran peres de pina / e en bnt. vidal / e aço encara no dauant ells / mas a part / E manam los a tots que al partir fossen ab nos / car de continent nos partiem per al pug ab nostra maynada / e partim nos ab .L. caualleres / E ana ab nos neximen durrea / E menam an guillem dentença fill del dit bnt. guillem dentença / q lo qual podia auer .XI. anys / E com fom la / trobam en guillem aguilo e les companyes desconortats / e trobam lo cors quel tenien en una thaut sperant a nos com farien / E conortam los com nos los seriem senyor / els fariem mes be que no aguera son senyor / e femlo soterrar fins quel leuassen a escarp / on auia promesa sepoltura.

f. aquell

/ Acaio: minyó

E per

Biblioteca Nacional de España

E per lo mati enuiam per en guillem dentença son fill /
e oida missa femlo caualler / e donamli tota la terra
de son pare la qual tenia per nos / E los altres caualers
qui veren lo que fet hauiem / digueren nos molt de be / com
donauem de nos bon exemple / e volguem que fos cap de
la companya / puix en Gnt. guillem dentença son pare e-
ra mort / E posada aquesta obra / e donat recapte de
conduyt / deliberam danarnosne / E lauors venchnos
frare pere que era preicador / lo qual era vengut per
fricarnos penitencia / E dixnos apart / Senyor per queus
ne volets anar / car si vos vosnanau yous dich de cert
que pus de xxxx. caualers sen iran / E nos dixem
aço es gran marauella / quells agam esmenats los
caualls / e quells agam donats curr obs / e que sen
per dos mesos quèy an atirar fins quels trametam
la nostra ost / e asetgarem Valencia / senyor dix ell
fet es lo viafos entre ells / e dich vos que si axi a
danar la cosa yo noy romandre / car no vull morir tro
que a Jesus placia si guardarmen puch / lauors dixem
li que sen anas que nos hi voliem acordar aquella nit /
e que per lo mati li donariem resposta // E lexans en
gran pensament / e anamnos gitar sens que nou des-
cobrim a algu aquest feyt / E bascam tant aquella nit
que si be erem a jener sucam com si fossem en bany
e adormimnos per lassament / E a la miga nit despert-
tam nos / e tornam al pensament / pensant que auiem
a fer ab mala gent / Car al mon no ha tan sobrer poble
com caualers / car nos partits que seriem del dit logar /
no haurien vergonya de emblar se denit / a dotdia / E

per

perlo mati enuiam per frare pere e digemli si volia
quel tinguessem secret del que dit nos hauia / e res-
posnos que no / ans li playa quel ne descobrissem / E
demanam a consell als cauallers / e quant fom a-
justats a santa maria / dixemlos barons ja sa-
beu com en espanya se sab la gracia que nostre Se-
nyor deu Jesu Christ nos ha feta que en nostra jo-
uene guanyam malorques / e altres ylles / e deça
fins a tortosa / E som aci per seruir nostre senyor
deu Jesu Christ / frare pere nos ha dit que la ma-
gor part de vosatres sen hira si yo men vag / e nos-
tra anada era en prou de vosatres / E puix axi es
que nostra anada vos desplau / leuam nos en peus /
e dixemlos que feyem vot e prometiem á nostre
Senyor deu Jesu christ / e al altar de la sua mare
que aci es / Que nos no passarem terol ni lo riu
de tortosa / fins que valencia agam presa / E tra-
metrem tantost per la Reyna nostra muller / e per
nostra filla / qui era reyna de castella que vengues-
sen / perque veessem la voluntat que hauiem de con-
querir aquest regne / lo qual seria a seruici de Je
sus / E hoyda nostra paraula noy hague algu que
no ploras / e nos ab ells / E partimnos tots alegres
de nostres paraules / E trametem per la reyna / e don
ferrando nostre oncle que vingue ab ella ha tortosa /
E fet aço estiguem ab ells . xv. dies

¶ Al margen de letra antigua: Surita en la historia Latina = Vide conium fluviam . 118.

= f. trame-
térem . etra
Gien

f. a

E essents nos en paniscola haguem missatge de la
Reyna com era en tortosa / e trametem los a dir que
vingues

Biblioteca Nacional de España

vinguessen a paniscola / com no poguessem passar
ebro / e essents a vall de cona Ulldecona no pogueren passar lo riu por razon del voto
de valdecona per les pluges que fetes auia / E nos
anam passar laygua del dit riu / jatsia fos graneta /
e trobam los als quals contam lo pacte que hauiem
fet ab los cauallers en lopug / E respos nos don ferran-
do ques marauellaua de nos que volguessem prendre
valencia / puix que no podiem entrar en catalunya ni
en arago / car abans aurien collit los serrayns
lo pa que nos los aguessem / e moltes altres rahons
inductiues a lunyar nos de nostre bon preposit / E en
aço fon concorde la Reyna segons que per lo cami se
eren concordats / E donam algunes cartes que per
lur prou hauien mester / E don ferrando tornassen / e
nos e la Reyna anam nosen a burriana / e lexada aqui
anam nosen en laltre dia al pug.

E aço sabut per zaen Rey de Valencia / enuia / a Alli a alli albata
Albata ha don ferrando dies quel fes jurar sobre la
ley que nol descobriria / e sabue lo que volia vench a
nos / dient que volia parlar ab nos a una part / e a
partat a una part dixnos // Lo mager guany e enra-
ment vos ve que may vingues a vostre linatge // Za-
en Rey de valencia me ha trames a dir per ali al-
bata / queus dara tots los castells de guadalauiar
fins a tortosa / e tro ha terol / eus tara un alqua-
cer a la çaydia / e darvosa tots anys x. m. besants de
renda en la ciutat de valencia / E hoida la paraula
haguem aquella per bona / E retengut acort per nos

Biblioteca Nacional de España

una bona estona / responguem li // Ferran dies be sabem e creem que cerquats nostre prou e honor // Mas aço es cosa que per res no fariem / car ga som en punt que hauem la galina e los polls // E ell senyas e dixnos marauellat so com tal cosa rebugau que vostre pare e aui ne saltarien e ballarien que axils fos esdeuenguda / e axi sen torna alli albata sens que res no acaba.

E estant al pug vench nos misatge del alfaqui de almenara / que si parlauen ab nos quens rendrien almenara / E fom molt alegres del misatge / E anant a burriana per conortar la Reyna / com fos venguda a la frontera / parlam ab dos moros de almenara los quals nos dixeren que parlarien ab la algama per concertar la faena / E tornant nosne de burriana al pug fom dauant de almenara / e parlam ab los dos serrayns / e dixeren nos com lo castell dalmenara era molt fort / e per ço conuenia quels fessem algun be / E dixemlos que tanjuas com lons darien tanjuas los fariem lo be que ells demanassen per lo bon començ quens dauen // E demanaren nos que eretassem a cascu dells de .iii. jouades de terra / e per alurs parents nedonassem .xxx. jouades / e quells donassem mes .cc. vaques / e entre moltons e cabres quels donassem Mil caps / e que vestissem de grana .xxxx. delurs parents que serien ab ells al fet / e a ells dos donassem sengles rocins e que anasen en conte de caualliers // E

.65.

quant

quant haguem dit aço plagens molt / E atorgam los ho/
car qui no dona lo que dol no ha ço que vol / E estant
aqui en vista de aquells prenguem una grua que vo-
laua molt alt / e presa correguem dels primes e no
la lexam auciure als falcons / e femlos pexer en u- matar: occi-
na galina / e trametemla als dos moros que la men- dere
gassen per estrena dalmenara / E per ço lals trame-
tem viua per que sabiem lur costuma / e haguerenne
gran alegria / E dixeren al que lals dux / digats al
Senyor Rey que haga bon cor que ell aura en breu
lo que desiga dalmenara / E nos fom molt pagats / E
anamnosen al pug / E huyt dies apres aguem un mi-
satge moro lo qual vengue denit ab una carta de
aquells dos / dientnos / que anassem quant a nos
plauria que acabat era lo quens auien dit / E aguem
.CC. vaques de la caualcada que auiem fet en va-
lencia / E dixem an pere ramon de tortosa / draper de
burriana / e a .III. o quatre altres que vinguessen
ab nos / e anam a almenara e troban tots los mo-
ros leuat lo alcayt que tenia lo castell per zaen
Rey de valencia / los quals nos dixeren quens vendrien
dues torres e lalbacar / e que fessem segurs quels pen-
driem / e liuramlos lo bestiar / e dixemlos que de mati
hauentnos liurat lo castell irien ab nos a burriana per
la roba e quant los auiem primes / com lauos fos
ora tarda / E pugam en lalbacar ab .XV. caualers /
e liuraren nos una casa que era la mesquita apres lo
castell / e tirauen nos ab pedres que algun de nostres
non gosaua exir / E per lo mati enuiam dos caualers
guarnits / e demanaren qui era lo alcayt / E fon los

res-

respos quel farien exir / e exit fonli dit per los ca-
uallers / com nos los hi trametiem per que prengues-
sen de dos partits la u / ço es que sins volien ren-
dre lo castell pacificament que nos los fariem be / e si-
no ques aparellassen pera pendre la mort / e que ans
de tercia ell hi entrara mal vostre grat // Lauors
dix lalcayt que volia parlar ab nos / E nos exit de
fora ab nostre capell de ferre / e lo escut dauant nos /
dixem que volia que alli erem / E ell dix nos que bens
conexia / sols volia saber si y erem / E dixnos com
ell era en aquell castell per zaen Rey de Valencia /
e que ell era caualler / e veya que a nos nos po-
ria defendre / e magorment com los serraynserem
ab nos / e quens pregaua que li feuem qualque be /
e que ell nos retria lo castell / Al qual dixem que
erem contents / e que ixques a nos / e ell vench a
nos e demanans / que a ell e a un son parent do-
nassem sengles caualls / quells lurs se auien
mengat / e quels donassen de vestir a ells e a lur
companya / E tantost donamli los dos caualls e
enuiam a burriana per la roba / E axi aguem de
mantinent lo castell / e trametem a la reyna fa-
entli saber la gracia que Jesus nos auia feta /
E per que uingues a almenara / comfos un cas-
tell molt fort / E comfossen en quaresma e ella tin-
gues son dinar aparellat / dixlos que ades quant
agues mengat hi seria / E los caualers li dixe-
ren / lo Rey vos mana que anéts mengar ab ell /
e de continent lexat son mengar vengue a nos /
e eximli a la costa del castell / E alegramenten-

tram

Biblioteca Nacional de España

tram dins lo castell / e ab gran alegria mengam

E tantost aguem uxo e nules / e puix tenguem almenara donam les vestidures / a uns e a altres segons se eren ab nos conuenguts / E lexats nostres alcayts en los castells / anam nosen al pug / on aguem gran alegria per la gracia que Jesus nos auia feta / E passada quaresma la Reyna sen vench al pug / E estant aqui aguem un serrayi de paterna / e debetera / e de cilla que portaua cartes ques rendrien a nos / E anam lla ab la Reyna / e renderen nos los castells e lexam hi la Reyna ab .x. caualers ab sonfortiment e tornam al pug // E quant saberen los serrayns que nostra era almenara doblals lo mal // Lauors acordam que no curassem sino es de anar a setgar valencia / E era ab nos lo meistre del espital per nom appellat much de fullalger / e un comanador del temple ab .xx. caualers / e don rodrigo de liçana / e lo comanador dalcanys ab .xxx. caualers / e lo comanador de calatraua / e en guillem daguilo ab .xv. caualers / e neximen peres de taraçona / e nostra maynada / qui podien esser entre tots .CL. caualers de linatge / e auiem .CL. almugauers e mil homens a peu. .Ō.

E fon naitre acort que laltre dia anassem a setgar valencia / e passam per un pas de la margal / E anam vora mar fins al guerau / e passada layga del riu / fem ficar nostres senyeres / per cor de esperar aqui la gent

Biblioteca Nacional de España

gent quens venia darago e de catalunya / e anar a/el-
gar valencia / En aquest endemig anauen nos en torn ca-
uallers de valencia per veure si porien pendre res de la
ost / E nos feyen be guardar nostres cauallers que no a-
nassen a frau tro que sabessem be la terra.

E com vench laltre dia ans de lalba / e menys nostra
licencia los almogauares prengueren ruçafa / e lauors
nos auiem mal als vulls que sens aygua calda nols
podiem obrir / E vench nos nuch de fullalquer / e dixnos
que era a fer que tot hom sen era anat a pendre alberchs
a roçafa qui auien presa / Lauors armats nostres ca-
ualls ab senyeres desplegades anam los socorrer per-
que nols matassen / e si nons fossem cuytats tant com
fem / a tots los agueren morts o presos / car nos en-
trant en lalqueria de ruçafa / e los serrayns en lal-
tre cap per dan fer als nostres servents / E essent en
un pla aqui mateix fem aturar nostres servents / E
com alguns dixessen / que poriem pendre als serrayns /
que colien les faues / si broquauen los caualls / E es
collida la terra per nos / vem que Zaen Rey de Valen-
cia era a una torre que esta entre roçafa e valen-
cia en unloch quea unes roquetes / ab .cccc. de ca-
uall e .x. a peu / e com no sabessem si los camps e-
ren regats o no noy volguem anar / Car prou auie-
em fet que al primer jorn fossen uengues albergar
a tres trets de pedra de la ciutat / E estiguem tot
lo dia a cauall que no mengam sino pa e format-
ge / E quant lo vespre fos vengut los serrayns

tor

Biblioteca Nacional de España

tornarensen en laciutat / E nos desicaualcam e des-
guarnim nos / e mengam / E estant aqui venians gent
darago e de catalunya / e vench nos larquebisbe de
narbona ab .xi. caualers e .dc. homens apeu / E axi
com venien los richs homens e les ciutats / aretga-
uem valencia per lentorn / acostantse mes a laciutat
que nosaltres / E qui mes sacosta a laciutat fonch
laciutat de barcelona.

Lauors acordam a qual part la asetgariem / com
los demes tenguessê ques deuia asetgar a la bua-
tella / E nos dixem contra aquells / e prouamlos com
nos podia asetgar en tan bon loch com en lo que ara
erem / E com de nostre vot fos larquebisbe denarbona e
altres nobles E fem parar dos feneuols e tirauendins la
ciutat / E estant en aço foren vengudes .xii. galeres de
tunic / e nos haguem .L. caualers molt bens armats
e .cc. peons / e metem los cunyet de la mar entreuner ca-
myes en celada / e castigamlos que no ixquessen fins
que los serrayns fossen be enterra / Lauors los serrayns
per por de celada no ixqueren / pero en la nit feren be
.c. alimares per esser vists de la ciutat / E los de la ciu-
tat ne feren be Mil. e tocaren lurs anafils / E nos ma-
nam que en cascuna tenda fessen falles / e a miga nit
fem moure grans crits e crides per tota la ost / per mos-
trarlos que poch los preauem lur ufana / e mostranlos
que les galeres no podien valer al de la ciutat / E en
aço avisam tortosa e tarragona que .xii. galeres hi a-
uia de tunic / e que vinguessê justats / E apres dos dies
les

Biblioteca Nacional de España

les galeres sen anaren a paniscola / e ixqueren en terra per combatrela / E ferran peres de pina / e enpere arenos ab lurs homens e ab los serrayns defeneren la be / Lauors veent que noy podien fer res anarensen.

E tornant a la nostra ost los del arquebisbe de narbona hagueren torneg ab los de la ciutat / E nos veent aço enuiamlos a dir que nols encalçassen / car perdrien se / E com nons volguessen creure ny moriren xxx. o xxxv. E acoitamnos a ells a cauall e femlos tornar atras / E tornant nosne ab ells giramnos envers la ciutat per mirar la companya dels serrayns que eren fora / Un ballester tiran e donans enlo front / E Jesus volgue que nons rompe lo test / E nos ab ira trencam lasta de la sageta / e axi anam ab lauranch per la cara / e ab un mantell de sendat que teniem torquam nos la sanch / e ueniem nos rient per no esmayar la ost / e a nostre pas entram nos en un real que posauem / e engruxans la cara e lo vull que era de la part del colp / E quant la cara nos fon desinflada caualcam per la ost / si be no erem guarit / e aço per que la ost no fos desconortada.

E entre don pero cornell e don eximen durrea cobrintse de nos / amprengueren de combatre la torre que es en mig de la ciutat e de sent vicent / laqual defenentse be pels que y eren / noy feren res / e nos

di-

Biblioteca Nacional de España

diguem los mal / com sens nostre consell ho auien ampres / e queu mereixiem com tan mal neren exits / E nos amprenguem que pera laltre dia la prenguerem e haguem .CC. cauallers / e los balestés de la ost / e anam combatre los .x. serrayns quey hauia e defenienla que mils defendre no la podien / Mas tant fon lo poder de nostres balestes que no trayen la maque no fossen ferits de sageta / E com no la volgueren rendre hu de nostra ost mes foch a la torre / e ells veent lo foch esbalarense / e dixeren nos que es retrien / E dixemlos que nols pendriem a merce / puix fins alli fet nou hauien / E cremamlos aqui e prenguem la torre // Per la qual cosa los de dins hagueren gran por / E apres un mes nos vench a salvafe un serrayi mercader lo qual nos porta en berenguer dager an les anques del seu roci / E sabem con Zaen Rey de Valencia tenia gran desconort per moltes coses / lo primer per lo poch profit que auia agut de lestol del Rey de tunis / lo segon per la perdua de la torre / lo terç per la gran ost ques veya entorn / per les quals coses creyen que no porien molt durar / com noy hagues conduyt a tanta gent que era en valencia / de les quals paraules haguem plaer.

E com vench prop la feita de sent miquel arcangell e capita de les osts de Jesus / a .xv. dies de la dita festa / enuians a dir Zaen Rey de Valencia / que li guiassen un moro appellat ali albata / lo qual parlaria ab nos / e guiat per nos / dixnos lo per que

ve-

Biblioteca Nacional de España

venia' sobre la qual cosa dixem' que greument hi
auriem acort / E veent que les dites coses no eren
pera saber a algu de la ost / com hi fossen molts a
desplahía qui desplaía que valencia fos nostra // Pero dixemho
a la Reyna / e manamli que algu de la ost nou sabes'
e feu nos gracies en auerli dites les paraules // Com
de nostra honor e be noy hauia algu tan grant part
com ella.

Lauors enuiam per alli albata / e dixemli que e-
ren les paraules quens volia div / E respos nos que
les paraules erent dalt logar / e que no eren pera
ell parlar / Mas que Zaen Rey de Valencia nos tra-
metria son nebot rais abumalet en qui mes sefia-
ua / e que creya que ans que partissem dell lo fet
vendria a bon finament / e que peral mati donassem
dos caualers qui guiassen lo dit rais abumalet / E
nos dixem a don nuno / e a don berenguer dager
qui saparellassen al mati dexir al nebot de Za-
en Rey de Valencia / e quel guiassen fins fors ab
nos / En aquest miga / dos moros arremiren de junta /
a dos caualers dels nostres / E vench nos eximen
peres de taraçona pregantnos li donassem la junta
ab miquel peres dassio / Al qual diguem quens ma-
ravellauem dell en demanar tal junta / com fos hom
tan pecador / e de mala vida / pero tant nos prega que
loy atorgam / E donada licencia / junyi ab lo serrayi /
e lo serrayi derrocal / e axi un altre serrayi quey
hauia / isqueli miquel peres dassio / e al ferir de la

jun-

Biblioteca Nacional de España

junta lo serrayi girali les cortes e fogi / e encalsal fins que ague passada laygua de guadalauiar / e's mes ab los seus

E per lo matí ārats abumulet vench ab lo serrayi qui feu la junta / e ab altres .x. caualliers molt be apareillats / los quals podien entrar en tota plaça / E nos leuamnos per ell / e may nons volch besar les mans / ni s humilia a nos / mas abrassans e saludans de part de Zaen Rey devalencia / e dixnos que com games nons aguest vist auia gran plaer de nostra vista / e dixemli que auiem plaer dell / e que li fariem be / e combidamlo / e dix que ell se tenia per combidat / car no podia mengar fora la ciutat / e aço per manament de son Senyor / E fets exir tota la gent de fora sino ell e lo trugama / Dixnos que Zaen Rey devalencia se marauellaua molt de nos com lo hauiē ayrat que ab totes nostres osts li erem vengut's dessus / creent no hauernos fet tant de mal / que tant ne hagues ell a rebre / E responguem que si hauia / car ells nos a conquistar malorques / nos hauia corregut fins a tortosa / ens feu tot lo malque pogue / e combatens Vull decona qui es dins nostre regne / E aximateix enuiamli nostre missatge que volie pau ab ell per les quīternes del traut devalencia e demurcia / e quens ho donas tot / ho aldemenys nos donas .C. besants / E menyspreans nostra honor / no proferintnos donar sino / .L^m. besants / E sobre aço dereximnos de sa amor / puix mes amaua .L^m. besants

qntnes del traut : acasa : quinternes del traut á tragut : sacado esto es el quinto de lo que se saca o de extrahe. traūt : tributo

Biblioteca Nacional de España

sants que no hauer nostra amor.

E ell respos nos que Zaen Rey de Valencia no creya tenirnos tort pero que les coses del mon / auien a uenir en ço que deus vol / E axi donem recapte é consell / a ço que es de present / que per ço loy trametia Zaen Rey de Valencia / E nos responguem li / que deya fort be / Pregant nos que li diguessem nostra volentat / ni si volié hauer / que segons lo poder del Rey liu daria / no contrastant que Valencia agues rebut gran dan / axi en persones com en bestiás e fruyts / e ço de la presa del pug ença / Al qual responguem que en allo voliem quey fos la Reyna / la qual cosa li plagè molt al dit misatger / com volguessem que altri noy cabes / car eli sabia que de molts nos hauiem de guardar qui no volien nostre prou en aco ni en als / E vengudala Reyna // fem li resposta dauant aquella forag i tades totes les rahons al present / dientli que nos erem venguts en aquell logar per volentat de Jesus Rey senyor nostre lo qual nos hia guiats / e que nostre proposit era null temps dalli partir fins aguessem Valencia / E si Zaen Rey de Valencia volia storce tant dan de persones / e bens quey hauria / a nos plauria / e ço deyem per lur prou / car guiarlos hiem ab tot lo que sen pogueren dur a les cortes / car dolor auriem que hagueren a pendre la mort / Car la major partida de nostra ost volria lo barreg / e nos nol volriem / per la dolor que auriem de vosatres

o:lin

e de

e devostres mullers e filles / E alla on nou volreu serans forçat de donar lo barreg a la ost // E ell respos nos que nostres paraules eren a ell molt cares / e no les podia deliurar sens acort de son Senyor e oncle / e nos dixemli queu fes en bona ventura / e tornassem.

E en laltre dia nos enuia a dir quel guassem / e nos enuiamli un richom / e vengut dixnos que Zaen Rey de Valencia s'era acordat / puys veya quela ciutat nos podia molt tenir / que lans rendria ab quelo Serrayns e Serraynes / ne traguessen lur roba sens escorcollar los ni ferlos vilania / e que anassen en nostra fe fins a culera / E dixemli quens aturauem acort ab reyna / la qual nos dix / queli paría que deuiem pendre aquest pleyt / car valencia no la deuiem axi auenturar / puix hauerla podiem / E coneguem quens donaua bon consell / E que tan bon feyt com aquest / nol deuiem metre en auentura / e queu feya bon cuytar / E fem demanar al dit amis abumalet / e diguemli com hauiem acordat per fer plaer a Zaen e a ell que sen vagens segurs fins a cullera / ab tot lo que sen poran dur a les costes / per be que anos e a nostra ost nos vengues coster per la perdua deles persones e bens que ells venportauen // Lo qual nos dix / que per be quey perdessen molt / nos agrahien lagracia quels feyem / E demanamli qual dia sera / E dixnos que hauien mester .x. dies / al qual dixem que sobres era / com la gent dela ost congoxás per lo barreg dela ost / E assi de rahons cloguem a .v. dies / e diguem-

guemli queu tingues segret / e nos parlariem ab los bisbes / e ab los richs homens / e que manariem cessar que daquella hora auant nols faesen mal.

E fet aco enuiam per lo arquebisbe denarbona / e als bisbes e richs homens / E diximlos com Jesus nostre Semyor nos hauia fet molta gracia en nostre ẽgouern / E ara nosen hauia feta una molt especial que tots lay deuẽ molt agrair / Perquels feyem a saber per lur alegria / com valencia era nostra / E dit aço don nuno / e don eximen durrea / e don pero ferrandis de çagra / e don pero cornell / perderen la color de la cara / com si hom los agues ferit dins lo cor / E noy ague om nat ques digues queu agrais-sẽ a Jesus / sino fon per lo arquebisbe / e bisbes quens dixeren / Aço es obra de Jesus / e yo no crech que aço no sia una de tres coses / ço es / o que vos avets servit Jesus / ho que ara lo servirets / o quel servireu / E dit aço pels bisbes dixerẽ nos los altres / com anaua aquesta faena / E nos diximlos que hauiem guiat Zaen Rey devalencia e tots los serrayns de la ciutat que vagen guiats tro a Cullera e denia ab lo que sen porien portar ales cases / e hauien nos a buydar la ciutat dins .v. dies / E lauos dixeren nos queu hauien per bo / E dix en ramon berenguer molt ho deueu agrair a Jesus lamor queus mostra / Car lo que per vostre linatge / e per vos ses derigat / ques cumpla ara per vos / e lauors loam ne nostre Semyor deu Jesu Christ e la

sua)

Biblioteca Nacional de España

sua mare benyta.

E quant vench en laltre dia enuiam a Zaen Rey / e a rais abumalet son nebot / que per ço quels chrestians sabessen que valencia era nostra / e que nols fessen mal / que metessen nostra bandera en aquella torre que ara es del temple / e dixeren quels plagá / E nos fom en larambla entre lo real e la torre // E quant vem nostra senyera sus la torre / descaualcam / dreçant nos vers orient / e ploram de nostres vulls besant la terra / per la gracia e merce que Jesus nos hauia feta / Ab tant los Serrayns cuytaren de exir / E al .iii. dia dels .v. foren tots aparellats de exir / E nos ab caualls armats / traguê los fora en los camps que son entre roçafa e la ciutat / E haguem hi a ferrir homens per mort / com volguessê ambclar los serrayns / E may fonch de tanta gent com ixque de valencia / que entre homens e dones passauen de. Lm. e merce á Jesus noy perderen Mil besants de ço que sen duyen / e guiamlos tro a cullera

E per auant metem partidós que partissen los alberchs / e la terra del terme de Valencia / E daciauant entenguem en la conquesta del restant segons en lo libre mágor de les conquestes apar / alguas vos remetem / e ali ho ueureu pus largament estes // E quant vench per dies que haguem al cor de seruir la mare de deu de poblet / e fossem venguts de alzezira ha valencia creguens lamalaltia que hauiem & plague á Jesus que no complissem nostre viatge / E aqui fini sos darres dies en les calendes dagost any M CC LXXVI. Lanima del qual repos en parays. Amen

Deo gratias.

π Al

Biblioteca Nacional de España

¶ Al principio de este comentario se halla esta nota de su misma letra de cerca de los años 1450.

Aquests son estats los Reys darago depuix quel egregi baro. en Ramon berenguer darrer pres la filla del Rey Remiro de Arago per muller.

Aquest en Ramon berenguer mentre visque ab sa muller filla del damunt dit Rey remiro se intitula Princep de Arago e Compte de barcelona. Pero lo primer fill qui naxque de aquests dos se intitula Rey darago e compte de barcelona. E aquests dos procrearen en fill primer Ildefonsus del qual son procehits per orde tots los gloriosos Reys segons deius apar

Ildefonsus. ague fill
Pere aquest ague fill
Iaume aquest ague fill
Pere aquest ague fill
Alfonso aquest ague fill
Iaume aquest ague fill
Amphos aquest ague fill.
Pere aquest ague fill
Iohan aquest ague jerma
Marti aquest ague nebot
Ferrando aquest ague fill
Alfonso aquest ague ierma
Ioan aquest ague fill appellat Carles lo qual

¶ Sito el de letra al germanesca moderna. como del any 1470. como lo expressa la mismanota.

fon perseguit e apresonat en lo castell demarella per lo pare. E mori en barcelona Sant. per lo qual se seguí gran roina en lo principat de quatalunya. Perque lo rey don Iohan pare del dit Carles mete lo comte de foix son gendre ab ben XII. francesos e assetga barcelona per ben XV. jorns. E estant sobre lo setge los barceloneses alcaren banderes del Rey de castella appellat don enrich e donarense a ell. E fon en lany 1462. Enapres fon fet compromes per lo rey don Ioan e los Quatalans en poder del Rey de castella. e del Rey de françia. E aquests prunciaven que los catalans eren bons e leals. e ques poguessen donar al Senyor ques volguessen. e prometeven los dits reys de castella e defrança que no agudarien al rey don Iohan ni als Catalans. En pochs dies los Catalans trametteren dos galeres en portogal. e portaren linfant don pedro net qui era del compte durgell. e aquel leuaren per lur rey e Senyor. lo qual visque molt poch en lo regne. E a pochs dies los dits Catalans anpres per rey e senyor lo duch Iohan senyor de marsella. lo qual regna huy [illegible] principat e fa la guerra contra lo dit Rey don Iohan. e lany 1468. 1468

Biblioteca Nacional de España